

UMEÅ UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Examensarbete 15 hp, Termin 6
Höstterminen 2020

Samhällets samarbete för att främja barnens uppväxt och utveckling

En kvalitativ studie om förskolan och
socialtjänstens upplevelser av den
existerande samverkan gällande
orosanmälningar

Society's collaboration for children's safe upbringing and
development

A qualitative study of the preschool and social services' experiences of the
existing collaboration regarding reports of concern

Handledare:
Ove Grape

Författare:
Felix Aggestål
Olle Elander

UMEÅ UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Examensarbete, 15 hp

Termin 6, HT -20

Författare: Felix Aggestål och Olle Elander

Handledare: Ove Grape

Samhällets samarbete för att främja barnens uppväxt och utveckling

Society's collaboration for children's safe upbringing and development

Sammanfattning

Barn som befinner sig i förskoleåldern är en grupp i samhället som är särskilt utsatta och riskerar att fara illa i sina hem (Svensson, 2013). Syftet med studien var att undersöka upplevelsen hos förskolan och socialtjänsten angående dess samverkan gällande orosanmälningar hos barn som riskerar att fara illa. En ytterligare aspekt med studien syftade till att jämföra undersökningens resultat mellan två orter i Sverige; en större ort i norra Sverige och en mindre ort i södra Sverige. Den insamlade empirin som ligger till grund för studien har inhämtats genom kvalitativa intervjuer från yrkesverksamma inom förskola och socialtjänst i de två svenska orterna. Analyseringen av empirin har skett genom en tematisk analys där fyra teman skapades: *återkoppling, vikten av en personlig kontakt, varför man inte anmäler och upplevelser av samverkan*. I resultatet av det insamlade materialet visar det sig från båda orter att samverkan mellan verksamheterna är i en positiv utvecklingskurva, men att det existerar ett flertal faktorer som leder till brister i samverkansarbetet. Från samtliga informanter framhävs en stor vilja till förbättring gällande verksamheternas samarbete och ett engagemang som grundar sig i barnens bästa. Vi författare vill bidra med en bredare kunskap och öka förståelsen inom området av samverkan kring barn som far illa. Förhoppningsvis ser vi denna studie kunna resultera i en positiv utveckling av området och bidra med kunskap till framtida studier.

Nyckelord: Samverkan, orosanmälningar, förskola, socialtjänst, upplevelser

Författarnas tack

Vi vill rikta ett väldigt stort tack till alla informanter från samtliga orter som valt att ställa upp och bli intervjuade. Utan er hade studien inte varit genomförbar och ni har bistått studien med kloka tankar och ett givande material.

Till vår handledare, Ove Grape, som alltid funnits där för oss när vi tragglat med diverse tankar under arbetets gång. Du har alltid varit mottaglig för våra funderingar och sett till att vårt skrivande flutit på i bästa möjliga mån. Tack Ove för att du har utmanat våra tankar under skrivandets gång och bistått med ditt stöd!

Till sist vill vi även rikta varma och kärleksfulla tack till våra familjer och vänner. Ett speciellt tack går ut till Elin Hansen, Sanna Elander och Philip Johansson. Ert fina stöd har verkligen uppskattats under denna process.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Kunskapsöversikt	3
<i>Begreppet barn som far illa</i>	3
<i>Anmälningsskyldighet</i>	3
<i>Samverkan</i>	5
<i>Socialtjänstens ansvar</i>	6
<i>Förskolans ansvar</i>	6
<i>Sekretess och tystnadsplikt</i>	7
Teoretiska utgångspunkter	8
<i>Samverkansteori</i>	8
<i>Verksamhetsdomäner och dess konflikter samt konsensus</i>	8
Metod	10
<i>Datainsamlingsmetod</i>	10
<i>Urval</i>	10
<i>Abduktiv ansats</i>	11
<i>Etiska ställningstaganden</i>	11
<i>Analysmetod, tillförlitlighet och överförbarhet</i>	12
<i>Litteraturinsamling</i>	13
<i>Ansvarsfördelning</i>	13
Resultat	14
<i>Återkoppling</i>	14
<i>Vikten av en personlig kontakt</i>	15
<i>Varför man inte anmäler</i>	16
<i>Upplevelser av samverkan</i>	18
Analys och diskussion	21
<i>Återkoppling</i>	21
<i>Vikten av en personlig kontakt</i>	22
<i>Varför man inte anmäler</i>	23
<i>Upplevelser av samverkan</i>	25
Slutdiskussion	28
Referenslista	29
Bilagor	31

Inledning

Barn som är i förskoleåldern är en grupp som är särskilt utsatta och löper en större risk att fara illa i det egna hemmet (Svensson, 2013). Enligt Socialstyrelsen (2019) inkom det 331 000 stycken orosanmälningar år 2018, där anmälningarna handlade om barn som far illa eller riskerar att fara illa. Anmälningarna visade att det totalt handlade om 180 000 barn, vilket är ungefär åtta procent av alla barn i Sverige. Däremot skriver Brottsförebyggande rådet (2020) att det finns ett mörkertal i anmälningarna mot barn som far illa, trots att det finns en anmälningsskyldighet inom vissa yrkesgrupper. Svensson (2013) menar att förskolan är en verksamhet som har en viktig uppgift i att vara en stödjande arena för barnen samt viktig för att upptäcka de barn som finns i riskzonen att fara illa i hemmet.

Barn som befinner sig i ett hem där risken finns att barnet far illa måste komma till socialtjänstens kännedom i ett tidigt skede. Socialtjänsten har då möjlighet att bistå med tidiga insatser för barnet. Det är därför av stor vikt att det finns tydliga rutiner kring arbetet med orosanmälningar och en stark samverkan mellan förskolan och socialtjänsten, vilket även ökar tilliten gentemot varandra (Socialstyrelsen, 2004). Förskolepersonalen behöver i sitt arbete med barnen ha den rätta kunskapen kring anmälningsskyldigheten samt vara uppmärksamma och kunna stötta ifall ett barn riskerar att fara illa (Prop. 2002/03:53).

Olsson (2019) förklarar att anmälningsskyldigheten inom förskolan är en problematisk punkt då flera orosanmälningar uteblir, trots att det framförs i lagstiftningen. I enlighet med socialtjänstlagen (SFS 2001:453) 14 kap 1 § skall en myndighet som arbetar med barn och unga genast anmäla ifall kännedom eller misstanke framkommer att ett barn far illa. Olsson (2019) menar att det finns ett flertal förklaringar till varför anmälningarna uteblir. Författaren redogör att förklaringar till problematiken är att förskolan har brister i kunskapen, att det finns en rädsla och osäkerhet, brister i rutiner samt negativa erfarenheter från tidigare samverkan mellan socialtjänst och förskola.

För att barnen som riskerar att fara illa skall kunna känna trygghet i förskolan krävs en fungerande samverkan mellan socialtjänsten och förskolan när det kommer till orosanmälningar. I denna studie har vi valt att undersöka samverkan mellan förskola och socialtjänst angående orosanmälningar. Under vår praktikperiod på socionomprogrammet upplevde vi en känsla av att den samverkan som existerar idag mellan förskola och socialtjänst gällande orosanmälningar kan vara diffus. Denna studie är relevant inom ramen av socialt arbete då studien kan bidra till en ökad kunskap och förståelse över upplevelserna av samverkan mellan de två yrkesgrupperna. Hur ser kommunikationen ut mellan de olika organisationerna? När, var och hur ska en anmälan göras angående ett barn som far illa? Hur tydlig är, och hur förmedlas informationen om hur en orosanmälan ska genomföras? I vårt arbete vill vi belysa hur samverkan ser ut idag, och undersöka vad det finns för existerande kunskap, brister samt vad som fungerar bra. Vår intention är att jämföra två orter i Sverige för att ha möjligheten att undersöka de olika arbetssätt som formar den existerande samverkan. Vi, som blivande socionomer, kommer med största sannolikhet komma i kontakt med orosanmälningar vilket gör att denna studie ger oss kunskap och en inblick inför vår framtida yrkesroll.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är tudelat. Första delen av syftet avser att undersöka upplevelsen av den existerande samverkan mellan socialtjänst och förskola gällande orosanmälningar. Den andra delen syftar till att göra en jämförelse mellan två svenska orter.

- Vad är upplevelsen av den nuvarande samverkan mellan socialtjänst och förskola avseende orosanmälningar samt vad finns det för styrkor och svagheter enligt informanterna?
- Vad krävs för att få en fungerande samverkan gällande orosanmälningar mellan socialtjänsten och förskolan enligt informanterna?
- Vad finns det för skillnader/likheter i samverkan mellan socialtjänst och förskola i de två svenska orterna?

Kunskapsöversikt

I detta avsnitt redogör vi för den tidigare forskningen som existerar på vårt valda område och definierar begreppet *barn som far illa*. I vår kunskapsöversikt redogörs även diverse lagrum som förhåller sig till arbetet gällande barn som far illa. I kapitlet tar vi även del av socialtjänstens samt skolans värld och hur ansvaret ser ut mellan de olika organisationerna.

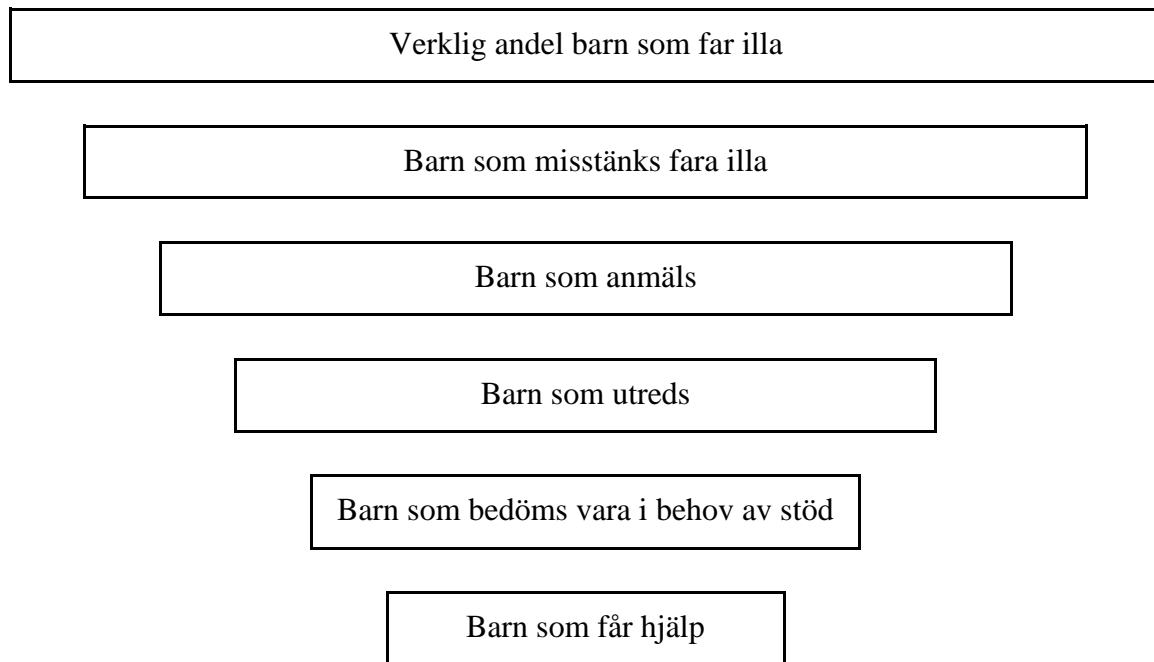
Begreppet barn som far illa

Barn avser en individ som är under 18 år gammal. Begreppet *barn som far illa* avser de barn och unga som ej får sina behov tillgodosedda i hemmet. Barn som far illa är däremot ett uttryck som är svårt att definiera och det finns en problematik i vilka barn uttrycket berör (Hindberg, 2006; Socialstyrelsen, 2007). I propositionen *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* (prop. 2002/03:53) framgår det att den utsatthet som existerar hos barn som far illa kan bero på en mängd olika faktorer. Faktorerna kan utspela sig inom olika arenor som samhälls-, grupp och individnivå. Utsattheten kan exempelvis grunda sig i allvarliga skolsvårigheter eller mobbning samt hot och våld av andra jämnåriga. Utsattheten hos barn som far illa kan även handla om fysiskt eller psykiskt våld, hedersrelaterat våld och förtryck, sexuella övergrepp, kränkningar eller psykisk samt fysisk försummelse. Begreppet *barn som far illa* innefattar även sociala nedbrytande beteenden, som missbruk, kriminalitet eller andra självdestruktiva beteenden. Barn som bevittnat våld av eller mot vuxna närstående innefattas också av begreppet *barn som far illa*.

Anmälningsskyldighet

De yrkesverksamma som är anställda inom verksamheter som är i kontakt med barn och unga har anmälningsskyldighet. Plikten innebär att myndigheter och yrkesverksamma är skyldiga till att direkt anmäla sin oro till socialnämnden om kännedom eller misstanke uppstår i sin verksamhet angående att ett barn far illa. Lagstiftningen kräver att en anmälan skall göras, men majoriteten av anmälningar uteblir från skola och förskola. Förklaringar till detta kan exempelvis vara en brist på kunskap av lagstiftningen, rädsla samt osäkerhet om hur man ska tolka det man ser hos barnet i skolan, brister i rutiner angående anmälan. Det kan även vara bristande tillit till socialtjänstens arbete eller tidigare negativa erfarenheter när anmälningar har genomförts. Det kan alltså finnas många förklaringar till varför de flesta anmälningar uteblir (Olsson, 2019; SFS 2001:453). Killén (2014) syftar också till att en ytterligare faktor som resulterar i en utebliven anmälan från förskolan kan grunda sig i relationen mellan de yrkesverksamma inom verksamheterna. En anmälan som bör genomföras uteblir eller fördröjs utifrån att kontakten mellan personalen ej är av god karaktär.

Sundell, Egelund, Löfholm och Kaunitz (2007) redogör för *barnavårdstratten*. Tratten visar sex nivåer som framhäver skillnaden mellan andelen av barn och unga som far illa samt de som får hjälp av socialtjänsten.

(Sundell et al, 2007 s.76)

I de olika nivåerna framhäver tratten andelen av barn som far illa där tratten är som bredast, och barn som får hjälp där tratten är som smalast. Inom barnavårdsutredningar ser processen ut på följande vis; förhandsbedömning, utredning och sedan beslut. Det sker en bortsortering av barnen inom denna process, vilket författaren menar vara rimligt, då målgruppen är vagt definierad, samt att antalet anmälningar bedöms vara stort i förhållande till de barn som bedöms behöva stöd från socialtjänsten (Sundell et al, 2007).

Studier visar att de personalgrupper som är mest frekventa till att genomföra en orosanmälan över ett barn som far illa är polis och skolpersonal. Tre studier visar däremot att det är just förskolepersonal som är mest benägna till att göra en orosanmälan angående misstankar om barn som far illa. När en uppföljningsstudie genomfördes om förskolepersonalens anmälningar visar det sig däremot att en tredjedel av barnen som misstänktes fara illa var okända fem år efter att misstankarna väcktes (Sundell et al, 2007).

Hindberg (2006) skriver att socialtjänsten är beroende av förskolan för att kunna uppmärksamma ifall ett barn far illa. För de barn som är speciellt utsatta för att fara illa kan ett agerande och en anmälan från förskolan vara avgörande på liv och död. Däremot har undersökningar som genomförts i Göteborgstrakten visat att enbart en minoritet av misstankarna från förskolan anmäls. Författaren skriver vidare att förskollärare ofta upplever en rädsla till föräldrarna när en anmälan skall göras. Lojaliteten samt den goda kontakten med föräldrarna kan utgöra ett hinder till varför förskollärarna väljer att inte anmäla.

Samverkan

“Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs” (SFS 2001:453).

Det är inte många begrepp som har en sån positiv innebörd som begreppet samarbete. Samverkan mellan diverse myndigheter är i dagsläget en relativ outforskad arena. Samverkan har däremot existerat länge mellan myndigheter och olika verksamheter, men det är inte förrän de senaste åren som samverkan vuxit och utvecklats till att i princip vara obligatorisk inom den offentliga sektorn. Utifrån att samverkan är ett generellt fenomen tar forskningen längre tid att genomföra, och därför är samverkan inom den offentliga sektorn ett relativt nytt förhållningssätt till arbetsformen (Danermark & Kullberg, 1999; Sundell et al, 2007). Resultatet av samarbete är inte alltid positivt eller vad som har förväntats. Verksamheter och dess olika ansvarsförhållanden regleras i den offentliga sektorn av juridiska skäl och färdiga modeller saknas för att samarbetet skall kunna gynnas till högsta grad. Utifrån de juridiska, ekonomiska och organisationskulturella begränsningar som existerar i samarbeten mellan olika verksamheter är det därmed vanligt att problematik uppstår inom samarbeten (Sundell et al, 2007).

Sundell et al. (2007) redogör för olika undersökningar som genomförts i Sverige. I en undersökning tillfrågades olika yrkesgrupper angående deras samarbete med olika organisationer gällande barn som far illa. Urvalet rörde sig om 210 anställda och yrkesgrupperna var; BVC-sköterskor, förskolepersonal, lärare, fritidspersonal samt socialarbetare. 84% av de tillfrågade ansåg att de samarbetade med minst en ytterligare organisation. När svaren jämfördes mellan yrkesgrupperna visade det sig att socialarbetare ansåg att de samarbetade mer med sina samarbetspartners, än vad samarbetsparterna samarbetade med socialarbetare. Författarna förklarar vidare utifrån en ytterligare undersökning som genomfördes i Sverige att socialtjänsten samverkar med andra organisationer i relativt bred utsträckning. Angående exempelvis skolor samt barn- och ungdomspsykiatrien uppgick siffran till 75% av regelbunden samt enskild samverkan mellan aktörer gällande barn som far illa. Studien visar att ett regelbundet samverkansarbete har en betydelse för kommuner när det gäller orosanmälningar. De kommuner som hade en bredare samt mer regelbunden samverkan med skolor samt barnavårdscentralen (BVC) hade färre anmälda barn. Ytterligare studier framhäver en problematik angående etableringen av en hållbar samverkan. Faktorer som är bidragande till denna problematik kan exempelvis vara bristande kommunikation samt bristande återkoppling från socialarbetarna. Olsson (2019) skriver att en förekommande kritik mot socialtjänsten lyder att den är otillgänglig och innehar en låg kunskap angående hur förskolan fungerar på djupet. Den försummade återkopplingen från socialarbetarna kan skapa ett missnöje hos anmälaren, vilket eventuellt resulterar i en mindre sannolikhet för att anmälaren genomför en anmälan nästa gång. Den otillräckliga informationen och kommunikationen skapar en alltför liten tillit till socialtjänsten. Författaren menar att en anmälningsskyldighet förekommer vardagligt hos socialarbetarna, medan uppgiften är den mest dramatiska för förskolepersonalen.

I enlighet med Skollagen (2010:800) ska personal som arbetar inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg samt skola samverka i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa på socialnämndens initiativ. Socialstyrelsen (2007) redogör att samverkan i frågor som rör barn som far illa eller barn som riskerar att fara illa kräver ytterligare utveckling i uttalanden från regeringen och riksdagen. Förutsättningarna för att få en fungerande samverkan mellan verksamheterna kräver en gemensam *samsyn*, *struktur* och *styrning*. Samsyn skapas när verksamheternas olika professioner känner en tillit gentemot varandra och har en gemensam syn på arbetet och centrala begrepp. Samsyn är av stor vikt för att klara av problematik som förekommer mellan aktörerna. Därför är *kommunikation* och *kontaktytor* en förutsättning i arbetet för att på så sätt få kunskap om de berörda verksamheterna, veta vilka resurser som finns samt begränsningar i arbetet. Struktur bygger på att verksamheterna har en tydlighet i samverkansarbetet. Ansvarsfördelning, målgrupp, övergripande mål och rutiner samt tydliga yrkesroller är centralt inom begreppet struktur. Till sist krävs även tydlig styrning och ett stort engagemang för att få en väl fungerande samverkan mellan verksamheterna. Styrningen krävs på alla de olika ledningsnivåer och en betydelsefull uppgift är att legitimera samverkan hela vägen från den övergripande politiska nivån till lägre nivåer.

Socialtjänstens ansvar

Socialnämnden har ett omfattande ansvar över att barn och unga skall växa upp under trygga förhållanden. I socialtjänstlagen 1 kap 2 § framgår det att i åtgärder eller beslut som rör barn så ska barnets bästa beaktas, barnets bästa skall vara avgörande i beslut samt åtgärder. Om socialtjänsten får kännedom att ett barn har en negativ utveckling är det viktigt att problematiken uppmärksammas samt att barnet får det stöd som krävs för att förhindra att den negativa utvecklingen fortskrider. Utifrån det specifika fallet ska socialtjänstens insatser vara individuellt bedömda i samarbete med vårdnadshavare (Bergstrand, 2012; Hindberg, 2006; SFS 2001:453).

Olsson (2019) redogör för vad som sker när en orosanmälan inkommer till socialtjänsten. Första steget i processen är att socialtjänsten gör en förhandsbedömning och tar ställning ifall en utredning skall inledas utifrån den inkomna orosanmälan. I förhandsbedömningen samlar socialtjänsten oftast in uppgifter och information enligt modellen BBIC, barnens behov i centrum. För att socialtjänsten ska kunna genomföra sin förhandsbedömning krävs det att informationen som inkommer är tydlig och korrekt från anmälaren. Information och uppgifter som rör orosanmälan får även inhämtas från barnets vårdnadshavare, däremot endast vid ett eller högst två tillfällen. Författaren skriver vidare att orosanmälningar som inkommer från förskola oftast resulterar i en utredning.

Förskolans ansvar

Förskolan har ett stort ansvar för de barn som far illa eller riskerar att fara illa. Forskning har visat att förskolan är av extrem vikt för att barnen ska växa upp under trygga förhållanden vilket bidrar till att förskolan är en av de starkaste skyddsfaktorerna. Därför är det viktigt att förskolan tar sitt ansvar för att barnen skall kunna lyckas i förskolan samt skapa en plats av trygghet. Rektorn på förskolan har det övergripande ansvaret över att den styrande läroplanen följs samt

att barnen växer upp under trygga förhållanden med en god utveckling. Arbetet ska präglas av en helhetssyn där barnens behov, utveckling, omsorg samt lärande främjas. Genom att förskolan samarbetar med barnets hem och andra samverkansparter så främjas barnets välbefinnande och utveckling (Skolverket, 2018; Skolverket, 2020).

Killén (2009) menar att förskollärarna som arbetar med barn behöver den rätta kompetensen för att kunna arbeta förebyggande med barn som far illa eller riskerar att fara illa. Författaren redogör för att det krävs kunskap för att kunna identifiera riskerna samt att det måste finnas ett mod och en grundläggande kompetens för att sedan agera. För att lyckas i arbetet med de barn som brottas med en sårbar livssituation behöver personalen inom förskolan agera *innan* barnet utvecklar symptom för en negativ utveckling. Personalen behöver dessutom rätt kompetens för att uppmärksamma ifall föräldraskapet inte är tillräckligt bra för barnets utveckling.

Sekretess och tystnadsplikt

I offentlighets- och sekretesslagen (OSL) definieras begreppet sekretess. Begreppet innebär att en person som fått ta del av viss information får icke röja den informationen på något sätt (SFS 2009:400). Lagen är hårt reglerad och relativt svår att alltid förstå sig på för att nå bästa samverkan. Det framgår bestämmelser i lagen som värnar om den enskilda individens integritet samt självbestämmanderätt. Det som utläses i dessa bestämmelser är att vården och omsorgen skall grunda sig i respekt och se till individens integritet samt självbestämmande. Utifrån bestämmelserna inom OSL gäller det att socialtjänsten behöver samtycke för att utföra vissa åtgärder inom ärenden kring en individ, exempelvis samverka med andra myndigheter (Socialstyrelsen, 2012). Sekretessen får ej bortses från vid samverkan mellan verksamheter då individens rätt till integritet skall prioriteras. Bestämmelser kring samverkan framgår i 10 kap 1 § OSL. Inom åtgärder som socialtjänsten kan behövas vidta så är det möjligt att socialtjänsten efterfrågar samtycke från barnets vårdnadshavare. Om det däremot råder misstanke kring misshandel eller sexualbrott från vårdnadshavare, skall inte föräldrar informeras om att anmälan genomförs. För att myndigheter skall kunna samtala om individen och nämna individens namn mellan varandra inom ramen av samverkan behöver samtycke inhämtas från båda parter, exempelvis förskola och socialtjänst. Det är däremot möjligt att lämna oidentifierade uppgifter mellan verksamheter för att sekretessen ej ska vara något hinder (Olsson, 2019).

Teoretiska utgångspunkter

Samverkansteori

Grape (2001) skriver om integrerad samverkan mellan myndigheter inom välfärden. Tidigare praktiserades en samverkan i samhället genom ett hierarkiskt styrsätt grundat i ett organiserat storföretag. Idag menar författaren att organisationerna delats upp i mindre självstyrande enheter som enkelt kan anpassa sig utifrån samhället och ledningens begäran. Istället för att samverkan sker inom en stor organisation, eller ett storföretag som tidigare benämns, så praktiseras samverkan och samarbete mellan dessa mindre självstyrande enheter för att nå gemensamma resultat. Uppdelningen var en förändring som skedde under 80-talet och genomfördes i både den offentliga samt privata sektorns organisationer. Syftet med denna förändring som lutar sig på beställar-utförarmodeller, privatiseringar samt kommunaliseringar var att tillförskaffa sig möjligheten att kunna delegera ansvar från reguljära verksamheter till mindre verksamheter med mindre tidsbegränsningar och därmed nå en större effektivitet.

Samarbetet mellan socialtjänst och förskola är inte frivilligt, då det är lagstadgat i socialtjänstlagen samt skollagen att samverkan skall praktiseras mellan verksamheterna. Inom den praktiserade verksamheten mellan socialtjänst och förskola sker insatserna enskilt från varandra men summeras ihop för att åstadkomma önskat resultat. Denna samverkansform benämns som samordning eller koordination (Danermark, 2000).

Grape (2001) skriver om organisatoriska fält och de samverkande verksamheternas institutionella logiker. Olika verksamheter och organisationer har olika synsätt angående hur dess agerande samt insatser ska genomföras i olika situationer med individer. Med andra ord så har verksamheterna olika logiker att förhålla sig till i sitt arbete. Handläggare hos försäkringskassan har exempelvis ett reglerat regelverk som måste följas noggrant vilket utgör en logik, den socialförsäkringsmässiga logiken som Grape benämner. Däremot följer en annan logik hos exempelvis personalen på arbetsförmedlingen, arbetsmarknadspolitiska logiken, som behöver förhållas till utifrån arbetsförmedlingens organisatoriska villkor. Vidare har socialtjänsten och förskola andra målgrupper, förutsättningar, regelverk, villkor och därmed andra logiker att förhålla sig till. Organisationerna präglas dock gemensamt av sin historia vilket utgör dess roller, samtidigt som organisationerna agerar som statens förlängda armar som sträcker sig mot individerna för att kunna bistå med de insatser som behövs. Om vi skapar en förståelse för att olika organisationer och verksamheter förhåller sig till olika logiker kan vi tydligare förstå och definiera problematiken som eventuellt uppstår inom samverkan mellan verksamheterna. Lagen kräver att samverkan skall ske, men det sker utifrån olika förhållnings- och synsätt.

Verksamhetsdomäner och dess konflikter samt konsensus

Grape (2001) beskriver verksamhetsdomän som området där verksamheterna avser att samverka kring. När de olika aktörerna eller verksamheterna skall samarbeta och bedöma vad för typ av arbete som skall genomföras inom verksamhetsdomänen kan konflikter uppstå. Verksamheter som gör anspråk på verksamhetsdomänen behöver visa att de är legitima för just

det området, vilket kan resultera i en domänkonflikt om inte resterande aktörer inom samverkan håller med just den verksamhet som gör anspråk på verksamhetsdomänen. Om aktörerna inom samverkan kommer överens angående vilka verksamheter som skall göra vad, uppstår domänkonsensus. För att socialtjänsten ska kunna samverka med förskolan krävs det att de två aktörerna når domänkonsensus och att det finns en förståelse samt överenskommelse om vilka som gör vad. För att nå denna domänkonsensus krävs förståelsen angående socialtjänstens samt förskolans logiker från båda parter. Som tidigare nämnt kan alltså konflikter inom samarbetet uppstå när verksamheterna inte förstår varandras logiker.

Teorin avser alltså att definiera verksamheter och organisationers olika uppdrag i samverkan gentemot individen som befinner sig under flera aktörer. I genomförandet av studien är det den ovanskrivna teorin vi valt att förhålla oss till, då vi anser att den lämpar sig för vårt inhämtade material, både från informanter och tidigare forskning.

Metod

Detta avsnitt redovisar hur forskningsprocessen gått tillväga under studiens gång gällande datainsamlingar, urvalsförfarandet och den abduktiva ansatsen. Det som även presenteras i detta avsnitt är hur de forskningsetiska ställningstaganden har behandlats samt studiens analysmetod, trovärdighet och överförbarhet. Avsnittet ligger till grund för hur studiens resultat har framkommit och studiens uppbyggnad i sin helhet.

Datainsamlingsmetod

Datainsamlingen i studien har skett genom intervjuer med yrkesverksamma inom förskola och socialtjänst i två svenska orter. Sammanlagt har det genomförts åtta intervjuer, där fyra yrkesverksamma inom socialtjänsten samt fyra inom förskolans verksamhet har intervjuats. Intervjuerna som genomfördes pågick i 30–50 minuter, vilket var vår grundtanke från första början. Innan genomförandet av intervjuerna skapades två intervjuguider för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar (se bilaga 1). Den ena intervjuguiden riktade sig till förskolans verksamhet och den andra riktade sig till socialtjänstens verksamhet. Informanterna i vår studie tillhör olika yrkesprofessioner, därav ansåg vi som författare att det lämpade sig med två intervjuguider då vi kunde anpassa frågorna till respektive yrkeskategori. Intervjuerna som har genomförts kan enligt Bryman (2011) beskrivas som semistrukturerade intervjuer. Författaren redogör att forskaren i en semistrukturerad intervju ställer öppna frågor och förhåller sig till specifika teman som kommer att beröras, oftast genom en så kallad intervjuguide. De övergripande huvudteman som har valts ut i studien är *orosanmälningar* och *samverkan*. Vidare skriver Bryman (2011) att forskaren inom en semistrukturerad intervju kan ställa frågor utöver de som står med i intervjuguiden. Forskaren kan även ställa följdfrågor till intervjupersonen för att på så sätt kunna få förtydliganden samt för att minska risken för feltolkningar av materialet. I och med rådande situation kring Covid-19 har informanterna själva fått välja hur genomförandet av intervjuerna skulle gå till. Majoriteten av intervjuerna har skett på plats och resterande intervjuer har genomförts via telefonkontakt.

Urval

Urvalsmetoden som vi har använt oss av i studien benämns som bekvämlighetsurval. Bryman (2011) beskriver bekvämlighetsurval som en metod att använda sig av i synnerhet om tillgänglighet hos respondenterna. En annan faktor som författaren nämner angående att forskaren väljer bekvämlighetsurval är att representativiteten inte är lika viktig i en kvalitativ som i en kvantitativ studie. I vår studie har vi kontaktat informanter inom socialtjänst och förskola som varit relevanta för våra frågeställningar. Ett mail skickades ut till respektive verksamheter angående en intresseförfrågan för att delta i studien som informanter. I studien var det totalt åtta informanter som valde att ställa upp med sitt deltagande. Fyra av informanterna representerar en mindre ort i södra Sverige varav resterande fyra informanter representerar en större ort i norra Sverige. Utifrån varje ort representerar två av informanterna förskoleverksamheten och två av informanterna socialtjänsten. Yrkestitlar som informanterna besitter är; enhetschef över förskolan, socialsekreterare, arbetsledare inom socialtjänsten samt

förskollärare. Syftet till att vi även intervjuat chefsroller och arbetsledare grundas i att få ett bredare perspektiv och beskrivningar gentemot studiens frågeställningar.

Abduktiv ansats

Inom den vetenskapliga forskningen finns det tre typer av ansatser som forskaren kan förhålla sig till: deduktiv, induktiv och abduktiv (Alvesson och Sköldberg, 2017). Den deduktiva ansatsen förklaras enligt Bryman (2011) genom att forskaren har tidigare kunskap om området som ska undersökas och utgår från en utvald teori. Vidare skriver författaren att forskaren skapar en eller flertalet hypoteser utifrån teorin. Forskaren bekräftar eller förkastar sedan hypotesen efter observation av verkligheten. Den induktiva ansatsen är motsatsen till den deduktiva ansatsen. Alvesson och Sköldberg (2017) redogör att den induktiva ansatsen bygger på observationer av verkligheten för att sedan dra slutsatser och skapa en teori kring den observerade verkligheten. Forskaren drar generella slutsatser av vad som är sant genom att se mönster och samband i det undersökta området.

Alvesson och Sköldberg (2017) menar att den abduktiva ansatsen är ett förhållningssätt som kan förklaras som en blandning och kombination mellan deduktion och induktion. Författaren redogör att forskaren inom en abduktiv ansats växlar mellan empiri och teori i analys av det insamlade materialet. I vår studie har vi förhållit oss till en abduktiv ansats, då vi dels utgår från den insamlade empirin från kvalitativa intervjuer och samtidigt använt oss av en teori som utgångspunkt. Vi har under studiens gång växlat mellan empiri och teori för att på så sätt kunna få en ökad förståelse av det insamlade materialet.

Etiska ställningstaganden

I studien har de fyra forskningsetiska principerna varit noga avvägda under hela processens gång. När forskare genomför en studie är det av stor vikt att ta hänsyn och utgå från dem fyra principerna: informationskravet, samtyckeskravet, nyttjandekravet och konfidentialitetskravet (Kalman & Lövgren, 2012; Vetenskapsrådet, 2017). Informanterna som valde att ställa upp fick innan genomförandet av intervjuerna ta del av ett informationsbrev (se bilaga 2) samt ett samtyckesbrev (se bilaga 3). Intervjupersonerna fick noga information om syftet med studien, hur genomförandet skulle gå till, att deltagandet i studien är helt frivilligt och att medverkandet i studien kan avbrytas när som helst, vilket är i enlighet med informationskravet och samtyckeskravet. Kalman & Lövgren (2012) redogör att dessa två krav tillsammans skapar ett informerat samtycke. Informanterna fick även rätten att välja ifall medverkandet skulle vara anonymt eller inte. Trots att intervjupersonerna själva fått göra ett val angående anonymiteten, har vi i enlighet med konfidentialitetskravet varit noga med att inte skriva ut några namn och geografiska placeringar. Detta är något vi tagit hänsyn till för att inte utomstående skall kunna identifiera de medverkande i studien. Informanterna blev informerade att personuppgifter och inhämtat material kommer att behandlas så konfidentiellt som möjligt. Det insamlade materialet har vi under studien bevarat på ett säkert sätt så att ingen obehörig har kunnat ta del av data och uppgifter från informanterna. I enlighet med det sista kravet, nyttjandekravet, har de medverkande blivit informerade om att det insamlade materialet och intervjupersonernas personuppgifter enbart kommer att användas forskningssyfte för denna studie. När

genomförandet av studien är klar och studien fått ett godkänt betyg så kommer allt material som inhämtats från informanterna att raderas och förstöras.

Något som vi har reflekterat över och avvägt under studiens gång är ifall nyttan med studien väger upp de eventuella riskerna som kan framstå. Nygren (2012) skriver att potentiella risker kan vara att intervjupersonerna upplever ett obehag om känsliga ämnen berörs. Vidare skriver författaren att nyttan kan vara att forskningsstudien är värdefull för ny information som går att sätta i ett större kontext. Under intervjuerna som genomförts i vår studie så har känsliga ämnen berörts och diskuterats, däremot anser vi att nyttan i det inhämtade materialet utifrån intervjuerna väger över riskerna. Datamaterialet som samlas in under denna studie är värdefull för kommande forskning i liknande områden för att ge en ökad förståelse angående ämnet.

Analysmetod, tillförlitlighet och överförbarhet

När alla intervjuer var gjorda och datamaterialet var insamlat analyserades det utifrån en tematisk analys. Bryman (2011) skriver att en tematisk analys är bland den vanligaste metoden att analysera data i kvalitativa studier. Forskaren inom en tematisk analysmetod söker efter meningsbärande enheter för att på så sätt kunna identifiera teman och subteman i det insamlade datamaterialet. Författaren skriver vidare att forskaren efter noggrann läsning av de transkriberade intervjuerna ett flertal gånger finner särskilt förekommande drag i det insamlade datamaterialet. Samtliga intervjuer som genomfördes i vår studie transkriberades ordagrant i sin helhet. Efter läsning och genomgång av de transkriberade intervjuerna ett flertal gånger valdes meningsbärande enheter ut som var relevanta för studiens syfte och frågeställningar. De meningsbärande enheterna som valts ut för studien har i vissa fall redigerats för att bevara informanternas anonymitet. Det som har redigerats har exempelvis varit benämningar av orter och namn. Redigeringarna har ej påverkat innehållets betydelse i de meningsbärande enheterna. Därefter identifierades fyra olika teman: *Återkoppling, vikten av en personlig kontakt, varför man inte anmäler och upplevelser av samverkan*. När de fyra temana var utvalda lästes den insamlade empirin genom ytterligare ett antal gånger för att finna subteman. De subteman som tagits fram i studien är: *Barnperspektivet kontra föräldraperspektivet och olika kunskaper gällande orosanmälan*.

Trost (2010) redogör för begreppen validitet och reliabilitet inom forskning. Författaren menar att begreppen inte är lika användbara inom den kvalitativa forskningen som det är inom den kvantitativa forskningen. Inom den kvalitativa forskningen är det svårare att standardisera, vilket gör att begreppen överförbarhet och trovärdighet är mer lämpliga begrepp. Bryman (2011) skriver att trovärdigheten, även kallad intern validitet, inom den kvalitativa forskningen skapas när forskaren utför studien utifrån de regler som finns samt att intervjupersonerna får ta del av resultatet för att bekräfta att den sociala verkligheten har studerats korrekt. Författaren menar att trovärdigheten i en studie ökar ifall forskaren lyckas skapa rätt resultat av verkligheten. I studien har vi som tidigare nämnt använt oss av en semistrukturerad intervjuguide vid intervjutillfällena. Valet att använda oss av en semistrukturerad intervju gav möjligheter till att fråga om förtydliganden av oklarheter samt ställa följdfrågor för att gräva ännu djupare i ämnet. Om det var något som vi inte uppfattade korrekt kunde intervjupersonen omformulera sig för att vi skulle uppfatta verkligheten på rätt sätt. Genom att vi fick ett

godkännande från informanterna att spela in intervjuerna kunde vi efter transkribering säkerställa allting som sagts och på så sätt öka trovärdigheten av resultatet. Då vi varit noga med att informera om anonymiteten i studien har informanterna fått prata fritt och öppet utan att vara oroliga för att deras integritet skall röjas, vilket gör att trovärdigheten ökar ytterligare. Intervjupersonerna har även efter förfrågan fått välja om de vill medverka i studien eller inte.

Överförbarheten inom studien är däremot något som går att diskutera. Bryman (2011) redogör att begreppet överförbarhet bygger på huruvida resultatet av studien går att applicera och överförs till liknande situationer och kontexter. Vidare skriver författaren att forskare inom den kvalitativa forskningen inte bör fokusera på bredden utan snarare på djupet, vilket är möjligt att göra när man studerar mindre grupper. I vår studie är det svårt att definiera resultatet som verklighet, då Bryman (2011) skriver att kvalitativ forskning är svår att generalisera utöver miljön som studien genomförts i. Vår studie innefattar åtta stycken informanter från två olika orter i Sverige, att generalisera resultatet utifrån dessa aspekter blir svårt, då det hade krävts fler informanter samt fler miljöer. Däremot kan vårt resultat eventuellt vara överförbar inom liknande miljöer och därmed generaliseras till liknande situationer.

Litteraturinsamling

När ämnet för studien var valt och en avgränsning var gjord påbörjades insamlingen av tidigare forskning. För att hitta relevanta vetenskapliga artiklar har vi främst använt oss av Google scholars sökfunktion samt Umeå universitets databas SocINDEX. Sökorden som användes för att finna vetenskapliga artiklar var: *socialtjänst, förskola, samverkan, upplevelser, orosanmälan, ansvar* och *anmälningsskyldighet*. Umeå universitetsbibliotek har även varit en bidragande faktor för att finna tillgängliga böcker och tryckta material som varit relevanta. Studiens tidigare forskning vilar dessutom på lagar, riktlinjer, förarbeten samt propositioner.

Ansvarsfördelning

Under hela forskningsprocessen har ansvarsfördelningen varit jämn och vi har arbetat tillsammans för att kunna genomföra studien. Under alla åtta intervjuer har vi båda varit närvarande och det har funnits ett bra samarbete oss författare emellan. När intervjuerna var genomförda delade vi rättvist upp transkriberingen för att sedan tillsammans gå igenom det insamlade materialet. Tillsammans har vi tolkat den insamlade empirin för att kunna välja ut meningsbärande enheter och de fyra valda teman. Vid enstaka tillfällen har vi valt att dela upp arbetet för att på ett effektivt sätt kunna fortsätta i processen. Det vi däremot har varit noggranna med vid dessa tillfällen är att alltid gå igenom varandras texter för att ge respons till varandra. Genomgående under studiens gång har samarbetet mellan oss fungerat bra då vi kompletterar varandra väl.

Resultat

I detta avsnitt kommer det insamlade datamaterialet från de åtta informanterna att redovisas. Informanterna i denna studie har vi valt att benämna som förskola och socialtjänst samt om orten är belägen i norra eller södra Sverige. Det första temat som vi har valt är *återkoppling* och innefattar informanternas upplevelser och beskrivningar av återkopplingens betydelse gällande orosanmälningar. Tema nummer två är *vikten av en personlig kontakt*, vilket innefattar beskrivningar av den personliga kontakten mellan socialtjänst och förskola. Studiens tredje övergripande tema är *varför man inte anmäler*, och innefattar redogörelser till varför orosanmälningar kan utebli. Temat har utifrån det insamlade materialet delats upp i två subteman: *barnperspektivet kontra föräldraperspektivet* och *blandad kunskap gällande orosanmälningar*. Det fjärde och sista temat som valts ut är *upplevelser av samverkan*, vilket innefattar informanternas positiva och negativa upplevelser av den existerande samverkan mellan socialtjänst och förskola.

Återkoppling

Ett tema som återkommer frekvent i det insamlade materialet från intervjuerna är återkoppling från socialtjänst till förskola. Det framkommer en vilja från samtliga intervjupersoner från förskola av att få återkoppling i ärenden angående barn som befinner sig under samverkan mellan socialtjänst och förskola. Både socialtjänst och förskola belyser vikten av återkoppling och benämner dess positiva samt negativa erfarenheter.

I dessa citat uttrycker förskollärare från södra samt norra Sverige sina tankar och erfarenheter angående återkopplingen.

”Några gånger tycker jag att det har varit jättejobbigt att när man har gjort något, en orosanmälan, sen vet man ingenting. Man behöver inte veta allt som händer, men exempelvis att få veta ifall vårdnadshavaren vet om att en orosanmälan har gjorts. Så att man vet när vårdnadshavaren kommer ifall man ska vara rädd, om man ska påkalla en från personalen. Eftersom denna kommun är liten så möter vi ju de här. En gång följde en vårdnadshavare efter personalen, såna här grejer. Och man känner att: vad har hänt med barnet? Vi förstod att barnet var försvunnet. Vi skulle vilja få någon form av återkoppling av vad som har hänt.”

- Förskola, mindre ort i södra Sverige.

“Men det man kan få veta vill man ju gärna veta, vad som händer. Men det är inte så mycket vi får veta när man gör en orosanmälan, men om ärendet avskrivs eller går vidare i ärendet vill man veta det. Sen vill man ju gärna veta när socialtjänsten pratar med föräldrarna, så man som pedagog kan lättare möta föräldrarna.”

- Förskola, större ort i norra Sverige.

Intervjupersonerna från respektive orter uttrycker i citaten sin vilja att få återkoppling från socialtjänsten som grundar sig i en ovisshet. Förskollärarna från dem två jämförande orter beskriver känslan av ovisshet om vad som sker i ärenden kring deras orosanmälningar. En

aspekt som både intervjupersoner uttrycker i dessa citat är hur återkopplingen skulle kunna underlätta förskollärarnas förhållningssätt och förberedelse gentemot bemötandet med vårdnadshavare.

Socialtjänsten från samtliga orter beskriver vikten av att återkoppla till förskolan utifrån den mån som är möjlig. Det existerar likheter mellan orterna inom socialtjänstens verksamhet gällande att ge förskolan en återkoppling angående om en utredning inleds eller inte inleds. Informanterna från orterna benämner sin medvetenhet om vikten att återkoppla i någon form till förskolan, även om återkopplingen inte innefattar mycket, samt att återkoppla utifrån den aspekt som berör relation mellan förskollärare och föräldrar. Socialtjänsten nämner även att ofta syftar återkopplingen till att samla mer information i ärendet. Återkopplingen i den aspekten upplever förskolan som frustrerande i vissa lägen då socialtjänsten har rätt att inhämta information men delar inte med sig av något tillbaka. Då landar förskolepersonalen återigen i en ovisshet, men måste själva lämna ut information angående individer som de har en nära relation med. Återigen benämner socialtjänsten sin medvetenhet kring detta fenomen, då socialtjänsten beskriver sin förståelse för förskolepersonalens nära jobb med barnen och föräldrarna och belyser vikten av en tydlig och bra kommunikation mellan verksamheterna.

Vikten av en personlig kontakt

Något som är återkommande och ofta benämns av informanterna är vikten av en personlig kontakt. Det framkommer tydligt att en nära kontakt mellan varandra skapar en trygghet för intervjupersonerna och bidrar till en bättre samverkan. När personalen inom förskolan ska göra en orosanmälan kan ofta en känsla av obehag uppstå. Därför är den personliga kontakten av stor vikt för att kunna avdramatisera begreppet orosanmälan. Personalen inom förskolan fick frågan vad de önskar förändra i samverkansprocessen. En stark önskan från förskolepersonalen var att socialtjänsten kunde komma ut till förskolorna och visa upp sig med jämna mellanrum. På så sätt får förskolepersonalen ett ansikte på socialsekreterarna som tar emot anmälningarna och förtroendet gentemot varandra ökar. Den personliga kontakten mellan verksamheterna skapar även möjligheten att dela med sig av värdefull information samt att kunna ställa direkta frågor vid oklarheter. Genom att få en bättre personlig kontakt så kan verksamheterna bygga upp starkare relationer och förbättra samverkan mellan varandra. Citaten som framförs nedan visar vikten av personlig kontakt i samverkansfrågor rörande orosanmälningar.

“Jag tror det skulle vara bra om socialtjänsten kom ut och visade upp sig och avdramatiserade litegrann om de vill att vi ska anmäla mer. Det skulle vara fantastiskt bra om de socialsekreterare vi har haft att göra med också skulle kunna ringa och fråga hur vi tycker ett samarbete har gått.”

- Förskola, större ort i norra Sverige.

”För jag tycker att när socialtjänsten har varit här några gånger och informerat, att bara ha ett ansikte på en person. När man har pratat med några i telefon känns det inte riktigt lika stort. Sen finns det ju saker att förbättra. Jag skulle önska att socialtjänsten var ute hos förskolan med några års mellanrum. För jag tycker att det här är jätteviktigt. Jag tänker att

förskolan byter ut personal, säg vart tredje år, och det behöver inte vara att socialtjänsten är på plats jättelänge men att visa upp sig och informera lite om lagstiftning samt stötta oss, vilket jag tycker pushar oss.”

- Förskola, mindre ort i södra Sverige.

Informanterna från de båda orterna belyser här vikten av en personlig kontakt för att kunna avdramatisera orosanmälningar. Det som går att avläsa som likheter mellan orterna är att avsaknaden av en personlig kontakt påverkar samverkan mellan verksamheterna. Ett namn och ett ansikte på varandra skulle förbättra relationerna då verksamheterna lättare kan informera och stötta.

Socialtjänstens verksamheter i båda orter belyser den personliga kontakten. Utifrån det insamlade materialet visar det sig att det finns skiljaktigheter mellan orterna inom socialtjänstens verksamhet. Socialtjänsten i den undersökta orten i norra Sverige menar att det är förskolans ansvar att ta reda på information gällande genomförandet av orosanmälningar. I det insamlade materialet från orten i södra Sverige menar socialtjänsten att det är ett delat ansvar mellan verksamheterna angående information om rutiner samt genomförande av orosanmälningar. Socialtjänsten i den undersökta orten i södra Sverige berättar att de märkt av att fler orosanmälningar inkommer efter att de varit ute och informerat hos förskolorna och visat upp sig. Skillnaden som går att finna mellan orterna är att förskolan i den norra orten önskar ett ansikte på socialtjänsten utifrån viljan av ett relationsbyggande mellan verksamheterna, men inte nödvändigtvis av att få information kring orosanmälningar. I den undersökta orten i södra Sverige önskar förskolans verksamhet även att bli informerade av socialtjänsten gällande orosanmälan, och även få ett ansikte på socialtjänstens personal.

Varför man inte anmäler

Barnperspektiv kontra föräldraperspektiv

I frågan om hur de olika verksamheterna tolkar anmälningsskyldigheten framkommer det liknade svar i alla intervjuer. Informanterna beskriver anmälningsskyldigheten som en plikt och skyldighet inom verksamheter där man arbetar med barn. Om personalen inom verksamheten känner en oro eller upplever misstanke om att ett barn far illa har man en skyldighet att göra en orosanmälan. Det som däremot framkommer som ett återkommande dilemma när det handlar om att göra en orosanmälan är rädslan att förstöra relationen till föräldrarna och hemmet. Informanterna från förskolan beskriver att förskolan i många fall känner ett obehag att anmäla, då personalen inte har någon aning om hur vårdnadshavarna till barnet kommer att reagera. Enligt informanterna från förskolans verksamhet är det vanligt att en orosanmälan resulterar i infekterade relationer mellan föräldrar och förskolepersonal. I sådana situationer berättar förskoleverksamheten att samarbetet med vårdnadshavare blir mer svårarbetat och bemötandet i situationerna blir väldigt stela. Citatet nedan visar förskolans perspektiv av oron kring föräldrarna när det kommer till en orosanmälan.

“Jag tänker att det beror på att man inte vill förstöra kontakten med föräldrarna. Är det en familj som behöver mycket stöd och hjälp så får de ofta mycket stöd och hjälp av oss, då vill ju inte vi förstöra den relationen. Då känner vi att vi också förstör för barnet, om vi anmäler

och det inte är något och det avskrivs är det ju jättebra, men då har vi förstört vår fina relation mellan föräldrarna som ändå behöver stöd.”

- Förskola, större ort i norra Sverige

Informanterna inom socialtjänsten i de båda orterna har en liknande bild och delar uppfattningen av att rädslan för att förstöra relationen gentemot föräldrarna kan vara en faktor till varför en orosanmälan från förskolan uteblir. Socialtjänstens informanter beskriver att förskolan ibland kan förhålla sig till ett föräldraperspektiv istället för att fokusera på barnperspektivet. De menar på att förskolan ser relationen till föräldrarna som en otroligt viktig del i arbetet kring barnen och kan själva ta på sig en föräldraroll. Därför kan bidragande faktorer till att en orosanmälan uteblir vara att förskollärarna känner en osäkerhet och en rädsla för föräldrarnas reagerande. Osäkerheten grundar sig enligt informanterna i att förskollärarna inte exakt vet vad som kommer ske efter att anmälan har inkommit, om något överhuvudtaget kommer att hända och om föräldrarna kommer bli arga eller besvikna. Socialtjänsten menar därför att det skulle underlätta ifall förskolan på ett tydligare sätt förhöll sig till barnperspektivet, då det är barnen på förskolan de arbetar närmast och inte föräldrarna till barnen.

“Enda anledningen jag kan uppleva att det blir jobbigt är att ibland kan förskolepersonalen få ett föräldraperspektiv. Att man har god relation till föräldrarna och vill bygga på den och tycker det är jätte viktigt. Vilket det ju är, men det kan gör att det blir svårt att lämna in orosanmälningar för att man inte känner sig riktigt bekväm med det. Min förväntan är att förskolepersonalen ska ha barnperspektivet tydligare. Vad är värre, att göra föräldrarna besvikna eller att barnet riskerar att fara illa?”

- Socialtjänst, större ort i norra Sverige.

Olika kunskaper gällande orosanmälan

En annan förklaring till varför orosanmälningar uteblir är enligt informanterna en svår gråzon i var gränsen går för att det ska räknas som en orosanmälan. Enligt informanterna är det självklart att en anmälan måste göras ifall det handlar om våld eller sexuella övergrepp mot barnet. Däremot finns det en blandad kunskap och åsikt inom personalen på förskolan om var gränsen för tillräcklig oro räknas. Informanterna beskriver att personalen inom förskolan gör ett extremt arbete för barnen och tar ofta på sig ansvaret själva när det kommer till att lösa problematiken för de utsatta barnen. Detta är något som gör att det kan dröja länge innan en orosanmälan blir av. Citatet nedan är beskrivningar från förskolans perspektiv gällande den blandade kunskapen som finns.

“Jag hoppas och tror att alla vet om det, vi har pratat om det här på personalmöten. Alla ska ju veta om att vi har en anmälningsskyldighet. Men sen är det ju så att det inte är lätt att veta ifall man ska anmäla eller inte. I största allmänhet så skulle vi nog anmäla mer än vad vi gör när man tänker utifrån oron. Man är ganska orolig länge innan man gör en anmälan, om inte barnet säger att det handlar om våld då går det snabbare. Om det är så att barnet inte har det riktigt bra hemma så är vi ganska oroliga och är det ett tag innan vi anmäler.”

- Förskola, större ort i norra Sverige

De tydliga likheterna som finns i de båda orterna är att kunskapen gällande orosanmälan är blandad inom förskolan. Informanternas beskrivningar visar på att personalens individuella erfarenheter gällande orosanmälningar har en stor betydelse när frågan uppkommer. Personal som är nya eller som aldrig har gjort en orosanmälan sitter inte på samma kunskap jämfört med en som jobbat länge. Enligt informanterna är kunskapen angående orosanmälningar något som diskuteras inom verksamheterna men som behöver diskuteras ännu mer. Personalen behöver samtala kring problematiken mer frekvent eftersom tolkningen av begreppet orosanmälan är vagt inom förskoleverksamheten. Något som framkommer är att tolkningar kan variera mycket mellan förskolepersonal som arbetar på samma förskola.

Informanterna inom socialtjänsten i de olika orterna har ett liknande ställningstagande när det gäller kunskapen från förskolepersonalen om när man ska anmäla. Enligt intervjupersonerna är upplevelsen att förskolepersonalen tar på sig ett för stort ansvar när det gäller den oro som förskolepersonalen besitter. Därmed kan det resultera i en väntan från förskolepersonalen med att genomföra en orosanmälan. Förskolepersonalen vill istället vara säkra i sin sak innan de genomför en orosanmälan. Informanterna menar att förskolepersonalen behöver lita på sin egen magkänsla och sedan lämna över den information som framkommit. Förskolan kan på så sätt luta sig tillbaka för att de har gjort sin plikt i att anmäla. Något som också framkommer i intervjuerna är att förskolepersonalen ibland kan ha svårt att stå för den oro som man upplever, vilket gör att orosanmälan också kan dröja. Nedanstående citat visar på socialtjänstens upplevelser av faktorer som kan vara en grund till varför orosanmälan från förskolan dröjer.

”Mycket av den skolpersonal som jag har träffat, framförallt med mindre barn, de gör vad som helst. De löser allting, det är helt otroligt. Både på gott och ont, skulle jag säga. För ibland så kan det hända att förskolepersonalen stöttar upp så mycket så att brister hos föräldrar inte kommer fram. Vilket snarare blir fel och det är lite synd.”

- Socialtjänst, mindre ort i södra Sverige.

Upplevelser av samverkan

I detta tema redovisas informanternas upplevelser av den existerande samverkan mellan socialtjänst och förskola. Det råder både positiva och negativa erfarenheter och upplevelser hos de undersökta orterna. Informanterna delar med sig av sina positiva tankar kring samverkan och belyser ofta kommunikationen mellan verksamheterna, samtidigt råder det en viss besvikelse hos respektive verksamhet som grundar sig i olika aspekter som citaten nedanför visar.

*”Det är när man har väldigt höga förväntningar på socialtjänsten. Att man tror att vi placerar barn hur lätt som helst och att vi kan omhänderta barn hur lätt som helst. När personal har en massa förväntningar som inte är förankrade i verkligheten och att man inte når fram. För det finns alltid någon på förskolan som är väldigt dåliga erfarenheter, eftersom socialtjänsten inte alltid sköter sig. När jag började i **** så sa personalen när vi var ute att vi inte skulle ringa till er för att besvara i onödan, då blev man alldeles het för att det är ju precis det vi är till för.”*

- Socialtjänst, mindre ort i södra Sverige.

“Jag tycker att deras rutiner när de kontaktar oss är bristande. Socialtjänsten måste förbättra rutinerna och få mer tydlighet. Socialtjänsten kan inte bara ringa hit och säga att de vill prata med pedagogerna om en orosanmälan som kommer utifrån, vilket jag har sagt till om. Det som är mest intressant för oss att veta är ifall ärendet är avslutat eller ärendet kommer att föras vidare. Jag skulle vilja ha en beskrivning av socialtjänstens rutiner för att vi ska veta vad vi har att vänta oss och vad det ställs för krav på oss efter vi har svarat på frågor.”

- Förskola, större ort i norra Sverige.

Informanterna berättar att det finns otydligheter angående varandras verksamheter och dess arbetssätt vilket eventuellt försvårar samverkan. Informanten från socialtjänsten betonar att inte förskolan använder socialtjänsten som det är tänkt, då informanten menar att man ska ta kontakt utan att känna att man är till besvär. Samtidigt berättar informanten från förskolans verksamhet att socialtjänstens verksamhetsrutiner i kontakt med förskolan behöver bli tydligare och att de är bristande i nuläget. Förskolans önskan var att rutinerna mellan verksamheterna skulle fungera bättre för att få en starkare samverkan.

Citatet nedanför framhäver en positiv känsla om samverkan om att olika professioner är behövliga och underlättar skapandet av relationer.

“Det som är jättepositivt det är man har lite olika glasögon på sig. Detta gör att man kan se saker ur olika perspektiv vilket gör att man får en mycket större bild av vad som kan bli utmaningen. Det jag också tycker är att det är väldigt lätt att skapa relationer med andra professioner, så att det blir väldigt låga trösklar.”

- Socialtjänst, större ort i norra Sverige.

Informanten betonar i citatet vikten av att ha olika professioner med sig i samverkan kring barn, då det underlättar att se situationer genom flera perspektiv och underlättar skapandet av de professionella relationerna. Att underlätta skapandet av professionella relationer är något som förskolans verksamhet håller med om och bemöter. De menar att socialtjänsten har krav på förskolan, och betonar då vikten av att bygga professionella relationer utifrån att det just finns krav från socialtjänstens sida. Förskolan i södra Sverige menar att det är bra att socialtjänsten är ute och informerar om sin verksamhet och uppmuntrar förskolan i olika ärenden kring existerande oro gentemot barn. Förskolan berättar vidare att arbetet blir mer naturligt när det finns rum för att bygga professionella relationer. Likheten som existerar mellan orterna tolkar vi vara betoningen om att skapa relationer till varandras verksamheter, så att trösklarna blir låga som informanten nämner.

Ett annat ämne som berörs frekvent under samtliga intervjuer är sekretessen som socialtjänsten förhåller sig till. Sekretessen är något som vardera verksamheter diskuterar och ser som ett hinder inom samverkan.

“Den största utmaningen för oss är sekretessen. Den är ett rappel väldigt ofta när det bästa för barnet är att vi ska kunna prata fritt, men föräldrarna inte samtycker till det. Då är det jättejobbigt. För då blir det att det kan bygga upp att förskolepersonalen tänker, varför gör inte socialtjänsten något? Vi kanske gör massa saker som de inte vet om för vi har inte lov att säga något till dem. Då kan det skapa irritationsmönster från förskolans håll.”

- Socialtjänst, större ort i norra Sverige.

En tydlig likhet mellan orterna från socialtjänstens verksamhet är att de är medvetna om förskolans frustration angående fenomenet “det händer ingenting”, efter att orosanmälan har inkommit. Socialtjänsten förklarar vidare från båda orter att de inte alltid kan berätta vad de gör i ärenden utifrån sekretessen, vilket kan leda till frustration från båda verksamheter. Socialtjänsten förklarar att samtycken från föräldrar är en stor del av hur mycket information de kan dela med sig av till förskolepersonalen. Detsamma gäller insatser hos familjen eller barnet, om det inte gäller en applicering av tvångslag så krävs ett samtycke från föräldrar för att bistå med en insats. Utifrån hur situationen ser ut gällande samtycket från vårdnadshavare menar socialtjänsten att känslan av “vi gör ingenting” ofta uppstår hos förskolepersonalen. I detta skede så kan samverkan försvåras menar socialtjänsten då det är sekretessen som hindrar socialarbetare av att dela med sig av information i ärendet, vilket skapar en irritation hos förskolan. Förskolan bemöter däremot detta med en medvetenhet angående socialtjänstens sekretess, trots detta uppstår en irritation hos förskolan utifrån sitt hårda arbetande med barnet som följs av en dramatisk process när orosanmälan görs. Irritation uppstår när förskolan upplever att de inte får veta någonting alls. Förskolans verksamhet från båda orter nämner att i denna situation så börjar förtroendet hos förskolepersonalen gentemot socialtjänsten att minska.

Analys och diskussion

I avsnittet analys och diskussion knyter vi samman studien genom att analysera det insamlade materialet från intervjuerna kopplat till vår kunskapsöversikt. Vi kommer även förhålla oss till teorin som vi har utgått från under studien. Avsnittet redovisas i analyser utifrån de teman som skapats utifrån det insamlade materialet. Syftet med studien var tudelat, dels att undersöka hur samverkan mellan förskola och socialtjänst praktiserar gällande orosanmälningar, samt att jämföra de två undersökta orterna. Nedanför i analysdelen så syftar diskussionen i de olika teman att besvara studiens frågeställningar. I arbetet har vi författare valt att fokusera och diskutera främst de negativa aspekter som framkommit under studiens gång. Syftet till det beslutet grundar sig i att både vi som författare av studien samt informanter ser förändringspotential och framför allt en vilja till förändring i dessa aspekter kring samverkan. Något som måste nämnas däremot är att det framkommer svar från respondenterna som är av positiv karaktär, men upplevs som motsägelsefulla då informanterna senare under intervjuerna återkommer till det negativa och väljer att fokusera på det som skapar frustration.

Återkoppling

Temat *återkoppling* syftar till att besvara och diskutera kring informanternas upplevelser gällande återkoppling i ärenden.

Det som framkommer som mest centralt från informanterna angående återkoppling är viljan att få någon form av återkoppling av socialtjänsten gentemot förskolan. Återkopplingen syftar till att underlätta för förskolepersonalens förhållningssätt gentemot vårdnadshavare och även känna sig lyssnad på och bemötta av socialtjänsten, vilket betonas frekvent från båda undersökta orter. Från förskolans perspektiv skulle någon form av återkoppling gynna samverkan mellan verksamheterna och öka förtroendet hos förskolan för socialtjänstens arbete. Från socialtjänstens perspektiv framkommer det från samtliga orter att de är medvetna om återkopplingens dilemma och förskolans frustration, men att det oftast är sekretessen som sätter käppar i hjulet. En återkommande kritik mot socialtjänsten är att det sker en misskött återkoppling till förskolan som resulterar i en mindre sannolikhet för att anmälaren ska anmäla igen. Att återkopplingen är bristfällig och att den otillräckliga informationen existerar kan hänvisas till socialarbetarnas otillräckliga kunskap angående hur förskolan fungerar på djupet. En orosanmälan förekommer vardagligt hos socialtjänsten, medans processen av en anmälan upplevs dramatiskt hos förskolan (Sundell et al, 2007; Olsson, 2019).

I det insamlade materialet från intervjuerna med socialtjänstens verksamheter från samtliga orter framkommer det som tidigare skrivits att socialtjänsten är medveten om förskolans frustration gällande återkopplingen. Samtliga informanter från socialtjänsten berättar att de gärna hade velat återkoppla mer, om inte sekretessen vore ett hinder. Under samverkan mellan verksamheter får sekretessen ej bortses, då individen har rätt till sin integritet. Olsson (2019) menar att om verksamheter skall kunna samtala om individer inom samverkan så är samtycke från vårdnadshavare behövligt. En reflektion från oss författare gällande frustrationen som uppstår hos förskolepersonalen är att socialtjänsten har en stor vilja att återkoppla och uppdatera

anmälaren (förskolepersonalen) om ärendet, men att samtycke saknas från vårdnadshavare. Utifrån att inget samtycke existerar från vårdnadshavare för att kunna samtala med förskolepersonalen om barnet så står förskolepersonalen i ovisshet efter en dramatisk process vilket resulterar i frustration.

Vikten av en personlig kontakt

Detta tema fokuserar på den personliga kontakten när det kommer till samverkan mellan förskola och socialtjänst. Temat syftar till att besvara studiens frågeställning om vad som krävs för att få en fungerande samverkan gällande orosanmälningar enligt informanterna.

Majoriteten av informanterna, främst från förskolan i de båda orterna, påpekade att den personliga kontakten mellan förskolan och socialtjänsten är av stor vikt för att få en fungerande samverkan. Förskolans beskrivningar tyder på att samverkan skulle stärkas ifall socialtjänsten visade upp sig med jämna mellanrum, då förskolan på så sätt kunde få ett ansikte på personen som tar emot anmälningarna. Informanterna beskriver att den personliga kontakten skulle underlätta och stötta förskolan till att göra fler orosanmälningar. Fenomenet är något som Sundell et al. (2007) och Olsson (2019) belyser och menar vara en problematisk punkt i samverkan med socialtjänsten. Författarna redogör att en förekommande kritik som framkommer i tidigare forskning är att socialtjänsten är svåra att nå och att kommunikationen är otillräcklig. Det kan i sin tur skapa ett missnöje från förskolans håll, vilket kan resultera i att förskolan väljer att inte anmäla nästa gång det kommer på tal.

En god och personlig kontakt mellan de yrkesverksamma skulle gynna samverkan i många situationer menar informanterna. På lång sikt skulle det öka tilliten mellan verksamheterna och under kortare sikt skulle fler orosanmälningar genomföras. Förskolan från de intervjuade orterna menar att en personlig kontakt skulle vara en trygghet och eventuellt avdramatisera känslan av obehag när man gör en anmälan. Killén (2014) menar att en dålig kontakt mellan verksamheterna skapar sämre förutsättningar för förskolepersonalen att anmäla. Förskolan i den norra orten har en vilja om att socialtjänsten ska komma ut i verksamheterna och visa upp sig för att de yrkesverksamma ska få ett ansikte på varandra och etablera en närmare relation, därmed stötta och uppmuntra förskolepersonalen till att genomföra orosanmälningar. I orten som befinner sig i södra Sverige berättar både socialtjänsten och förskolan att socialtjänsten är ute i verksamheterna med syftet att uppmuntra och stötta förskolepersonalen, samt informera rent juridiskt om anmälningsplikten. Utifrån informanterna från förskolan och socialtjänstens verksamhet i norr ansåg de ej behöva information gällande anmälningsplikten vilket södra orten ansåg sig behöva.

Utifrån informationen som har samlats in anser vi att det vore av stor nytta om socialtjänsten befann sig på plats hos förskolepersonalen med jämna mellanrum för att bygga starka personliga relationer mellan de yrkesverksamma inom verksamheterna. Det måste benämnas att socialtjänsten har pressade tidsscheman och att anmälningsplikten även existerar i Skollagen (2010:800). Förskolan och socialtjänsten i norr anser att det är förskolans ansvar över att tillgodose sig med information gällande juridiska aspekter kring anmälningsskyldigheten vilket

också är värt att nämna. Däremot anser vi att samverkan mellan verksamheterna skulle stärkas ytterligare ifall socialtjänsten hade som rutin att besöka förskolan. Utifrån det insamlade materialet kunde vi märka att det fanns en vilja bland förskolepersonalen att lära sig mer om socialtjänstens rutiner, riktlinjer och sekretess. Regelbundna besök skulle vara ett bra tillvägagångssätt för att stärka relationerna mellan verksamheterna och dela den obehagliga känslan som kan uppstå i processer gällande anmälningar.

Varför man inte anmäler

I detta tema framkom det två subteman som gav förklaringar till varför en orosanmälan kan utebli från förskolan: *Barnperspektivet kontra föräldraperspektivet* och *olika kunskaper gällande orosanmälan*. Utifrån dessa två subteman kunde vi finna förklaringar som försvårar processen när det kommer till orosanmälningar från förskolan. Både förskolans perspektiv och socialtjänstens perspektiv till det återkommande fenomenet har tagits hänsyn till i detta tema. Samtliga informanter gav liknande svar när de fick frågan hur de tolkar anmälningsskyldigheten. Det som däremot går att diskutera är hur informanterna tolkar gråzonen för vad som ska vara avgörande för att en orosanmälan skall genomföras.

Barnperspektivet kontra föräldraperspektivet

Majoriteten av intervjupersonerna redogjorde för att orosanmälningar ofta kan vara ett känsligt ämne, då anmälaren känner en rädsla över att relationen till vårdnadshavarna ska förstöras samt att negativa reaktioner kan framkallas från vårdnadshavarna. Detta fenomen är något som är vanligt enligt Hindberg (2006) där författaren i sin studie menar att föräldrarnas reaktion och lojalitet som finns kan leda till att barn i större utsträckning förbises och föräldrarnas perspektiv beaktas mer. Rädslan för att förstöra en väletablerad relation gentemot föräldrarna utgör därför ett hinder och försvårar viljan att göra en orosanmälan. Informanterna inom förskolan i de båda orterna visade under intervjuerna en stor medvetenhet i att barnen alltid ska vara i fokus. Däremot blir gråzonen att vara en stödjande verksamhet gentemot både barnet och vårdnadshavarna ett dilemma när det kommer till att göra en orosanmälan. Detta är något som går att återkoppla till Olsson (2019) som menar att personalen inom förskoleverksamheten ofta vill vara säkra på att en orosanmälan kommer vara bra för både barnet och föräldrarna innan den genomförs, vilket kan vara en anledning till varför en orosanmälan dröjer från förskolan.

Utifrån beskrivningarna från socialtjänsten i de båda orterna krävs det att förskolan tydligare förhåller sig till barnperspektivet för att säkra upp att barnen växer upp under trygga förhållanden. Även fast förhållandet till vårdnadshavarna och hemmet är av stor vikt så är det relationen till barnet som måste väga tyngst. Skolverket (2018) och Skolverket (2020) redogör att förskolan är en av de starkaste skyddsfaktorerna för barn som far illa eller riskerar att fara illa. Vidare redogör Skolverket att samarbetet med hemmet är en central del för att främja barnets utveckling och välbefinnande. Här anser vi författare att det måste finnas en balans i att bygga trygghet för barnet utifrån anmälningsskyldigheten som finns och att ha en god relation till föräldrarna. Barnen på förskolan får inte påverkas negativt oavsett om förskolan har en god relation till föräldrarna.

Olika kunskaper gällande orosanmälan

Killén (2009) redogör att förskolan som arbetar med barnen behöver rätt kompetens, god kunskap och ett stort mod för att kunna agera kring de barn som lever i en sårbar livssituation. Det som framkommer i intervjuerna med förskolan är att kunskapen hos förskolepersonalen är blandad. Det finns många faktorer till varför kunskapen är blandad gällande orosanmälningar hos förskolepersonalen. Exempelvis så har det stor betydelse hur pass erfaren den individuella personalen är gällande orosanmälningar och hur varje individ tolkar anmälningsskyldigheten samt var gränsen går för att agera. I det inhämtade materialet från informanterna från förskolan framgår det att den som är oerfaren inte besitter alls samma kunskap gällande rutinerna kring orosanmälan. Däremot är möjligheten lika stor för den som är oerfaren att bevittna situationer där oro uppstår angående ett barn som far illa. Något som bör diskuteras är var ansvaret hamnar för att tillgodose den som är oerfaren med god kunskap gällande processen av en orosanmälan. Givetvis så etableras en större trygghet och kunskap hos personen som har tidigare erfarenhet, men även den som är oerfaren kring området bör ha så pass god kunskap så den vet hur agerandet ska genomföras när oro för ett barn uppstår. I det inhämtade materialet från förskolans intervjuer framgår det att på samma arbetsplats råder det delaktiga meningar om när, var och hur man ska anmäla. Hindberg (2006) förklarar att begreppet *barn som far illa* är brett och svårdefinierat. Problematiken med begreppet är att det finns en svårighet gällande kunskapen om exakt vilka barn begreppet berör. Hindbergs tolkning angående begreppet kan också vara en förklaring till varför kunskapen skiljer sig mellan personalen inom samma arbetsplats.

Diskussionen mynnar ut i vem som ansvarar för att tillgodose personalen med liknande kunskaper som förhåller sig till lagstiftningen. I de undersökta orterna existerar en skiljaktighet. I norra Sverige anser både förskolan och socialtjänsten att det är förskolans egna ansvar att förse sig med en tillräcklig kunskap. I södra Sverige anser socialtjänsten och förskolan att det är socialtjänsten som bör vara ute i verksamheterna och informera personalen. Vi författare upplever att denna skiljaktighet kan bero på kommunernas storlek och geografiska lägen. I en mindre ort finns det större möjligheter att samverka mer tätt mellan verksamheterna, då de rent geografiskt vis befinner sig närmre varandra. Alltså finns möjligheten för socialtjänsten att informera ute på plats hos förskolorna. I den större kommunen är avståndet större mellan verksamheterna och fler ärenden inom socialtjänsten utifrån befolkningens mängd, som resulterar i mindre tid och möjligheter för att kunna informera förskolan.

Anmälningsplikten är något som alla yrkesverksamma inom arbetet med barn är tvungna att förhålla sig till. Vid minsta lilla oro om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa måste personalen inom förskolan anmäla till socialtjänsten. Däremot finns det förklaringar till varför många orosanmälningar uteblir. Förklaringarna är främst att det brister i kunskapen gällande lagstiftningen och en osäkerhet i det man tolkar och ser hos barnen på förskolan (Olsson, 2019; SFS 2001:453). Utifrån det insamlade materialet från informanterna är den blandade kunskapen något som går att anknyta som ett vanligt fenomen inom förskolan, som vi nämnt tidigare. Personalen inom förskolan förklarar att kunskapen kring orosanmälningar är något som diskuteras flitigt inom verksamheterna, men som kan förbättras och utökas ännu mer.

Informanternas beskrivningar är att förskolepersonalen ofta tar ett stort ansvar för att själva lösa problematiken för de utsatta barnen. Vi som författare anser att det stora ansvaret som förskolepersonalen tar på sig är på både gott och ont. Vad är bäst för barnet? Förskollärarna bör istället med gott samvete kunna göra en orosanmälan då de misstänker att ett barn far illa i hemmet. Då har personalen förhållit sig till lagstiftningen och utfört sin plikt som förskola, vilket är något som informanterna inom socialtjänsten i de båda orterna också nämner.

Upplevelser av samverkan

Temat *upplevelser av samverkan* avser att besvara frågeställningen angående upplevelsen kring den nuvarande samverkan mellan socialtjänst och förskola. Sett från teorin som vi använt oss av menar Grape (2001) att de olika verksamheterna har logiker att förhålla sig till. Logikerna utgör olika förutsättningar, regelverk och villkor som finns hos förskola och socialtjänst. Däremot så präglas båda verksamheterna av att praktisera som statens förlängda arm och har gemensamma mål för individen det gäller. Problematik inom samverkan för att nå dessa mål kan uppstå när förståelse saknas från verksamheterna angående hur varandras olika logiker fungerar. Under intervjuerna berättar informanterna att det finns oklarheter angående verksamheternas arbetssätt och rutiner. En önskan som kommer från förskolan i norra Sverige är att socialtjänsten bör förklara och förtydliga sina verksamhetsrutiner för att skapa en större förståelse hos förskolan, och därmed utgöra en bättre grund för samverkan. Om det funnits en större förståelse hos verksamheterna gällande respektives logiker skulle det eventuellt resultera i en mindre frustration från både verksamheter, vilket därmed skulle leda till konsensus.

Grape (2001) menar om socialtjänsten och förskolan kommer överens om vilka som ska göra vad och hur det ska genomföras så uppstår domänkonsensus. För att nå domänkonsensus och därmed att samverkan skall bli så bra som den kan bli utan konflikter, krävs det att förståelsen existerar kring verksamheternas logiker. I nuläget finns det en bristande förståelse hos de båda parterna, främst hos förskolan, då det framkommer i intervjuerna att informanterna upplever en osäkerhet om vad faktiskt socialtjänsten sysslar med. Socialtjänsten från både norr och söder beskriver sin uppfattning om förskolepersonalen och förstår inte varför inte förskolan oftare tar kontakt med socialtjänsten i olika situationer när funderingar kring oro uppstår. Vi författare tolkar detta som att det även existerar en otillräcklig kunskap hos socialtjänstens verksamhet gällande förskolans logiker. I intervjuerna framgår det ingen konkret förklaring till varför detta dilemma uppstår, utan det benämns och grundar sig snarare i en frustration. Som tidigare benämnt i vår analysdel och tidigare forskning finns det flera faktorer som orsakar anledningen till att kontakten och samverkan mellan verksamheterna är bristfällig. Efter granskning och analysering av det insamlade materialet ser vi däremot att den grundbult som utgör bristen i samverkan är just den otillräckliga förståelsen för varandras verksamheter där de gemensamma målen försvåras att nå.

Socialstyrelsen (2007) belyser de förutsättningar som krävs för en fungerande samverkan mellan verksamheterna. För att samverkan ska optimeras så krävs det en gemensam samsyn, struktur och styrning, något som vi anser likna Grapes teori. En samsyn skapas i samverkan när verksamheternas olika professionsroller upplever en tillit och har en gemensam syn gentemot

varandras arbete. För att undvika problem i samverkan mellan de olika professionsroller som finns i verksamheterna så är samsyn av stor vikt. Informanterna från socialtjänstens verksamhet i norra Sverige framhäver en positivitet av att ha med sig olika professioner under samverkan, då det öppnar upp för bredare perspektiv och underlättar skapandet av relationen mellan de professionella. Detta är något som också bemöts av resterande informanter från samtliga orter, och viljan till en god samsyn och ett gott samverkansarbete existerar. Utifrån vår analys av det insamlade materialet så finns det däremot ett hinder som återigen grundar sig i den otillräckliga kunskap och samsyn hos varandras verksamheter. Respektive informanter har förmågan att se de positiva fördelar som går att nå utifrån Grapes teori och Socialstyrelsens förutsättningar, men förståelsen för varandras verksamheter är något som endast skrapas på ytan vilket resulterar i frustration.

Något som är återkommande i både tidigare forskning och det insamlade materialet från intervjupersonerna är problematiken kring sekretessen som socialtjänsten är skyldiga att förhålla sig till. Informanternas beskrivningar påvisar att det finns en tydlig frustration gällande sekretesslagstiftningen. Majoriteten av socialtjänstens informanter menar att sekretessen är ett hinder i samverkanfrågor som rör barn, då viljan om att vilja dela med sig av information i ärenden finns men är ej möjlig rent lagmässigt. I många fall menar socialtjänsten att arbetet kring barnen skulle underlätta både för socialtjänsten och förskolan ifall det kunde pratas fritt kring ärendet. Den problematik som främst uppstår är när socialtjänsten ej får samtycke från vårdnadshavare av att samtala med förskolan. Det resulterar i en frustration hos förskolepersonalen då de upplever en känsla av att socialtjänsten inte gör någonting, medan frustrationen hos socialtjänsten grundar sig i att de gör allt vad de kan, men kan inte berätta något. Olsson (2019) menar däremot att det går att se förbi sekretessen om man lämnar oidentifierade uppgifter mellan verksamheterna. Oavsett om uppgifterna är oidentifierade eller inte så ser vi författare efter granskningen av materialet att båda verksamheterna delar en gemensam frustration utifrån olika omständigheter, men som grundar sig i samma, alltså sekretessen. Efter reflektioner så anser vi inte finna någon lämplig "lösning" gällande denna problematik, då lagstiftningen är hårt reglerad gällande sekretess, och svår att förstå sig på oavsett från vilket håll man angriper den fråan. Sekretessen som regleras i offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) är diffus och kräver en stor förståelse från både verksamheter för att undvika konflikter som kan uppstå i samverkan.

Begreppet samverkan har en väldigt positiv innebörd men är i dagsläget en relativ outforskad arena. Samverkan är något som utvecklats till att vara obligatorisk inom den offentliga sektorn under de senaste åren, och mer forskning kring ämnet behövs för att alltid sträva efter ett bättre samarbete mellan organisationer. Forskningen tar däremot tid att jämföra då den anses idag vara ett generellt fenomen (Danermark & Kullberg, 1999; Sundell et al, 2007). Som vi förstått utifrån det insamlade materialet är samverkansprocessen inte simpel och flera faktorer spelar in i hur processen i samverkan mellan verksamheter utspelar sig. Sundell et al (2007) skriver att samarbetet mellan verksamheter inte alltid resulterar i en positiv anda som oftast förväntas. Det är vanligt att problematik uppstår inom samverkan utifrån de olika begränsningar som existerar som regleras och grundar sig i den offentliga sektorn. Vilket är något som blir tydligt utifrån beskrivningarna från intervjupersonerna.

Vi anser efter vår analys att viljan hos respektive verksamhet finns för att utveckla dess samverkan till det bättre. Det finns också en förståelse hos oss författare och informanterna angående irritationen som uppstår hos varandras verksamheter, men dessvärre en otillräcklig förståelse för hur varandras verksamheter praktiserar sitt arbete och vad varandras olika världar präglas av.

Slutdiskussion

Vi författare anser utifrån materialets resultat och analysering att studiens frågeställningar är besvarade. Valet att göra en kvalitativ studie grundar sig i att få en fördjupning av de yrkesverksammas egna upplevelser. Mycket av det som framkommit under intervjuerna går även att koppla och lokalisera i den tidigare forskningen. Utifrån informanternas beskrivningar märker vi att det finns en stark vilja att förbättra samverkan mellan verksamheterna, vilket vi anser vara av stor vikt för att få till en förändring. Vi anser att mer forskning krävs på området för att ständigt utveckla samverkansarbetet. Samhället och organisationers arbetsformer är i konstant förändring och samverkan är ett fenomen som aldrig bli färdigt då det är rörligt i relation till samhällets förändringar. Ytterligare kompetens gällande förståelse och kommunikation hos vardera verksamheter är behövligt för att undvika dilemman och problematik inom samverkan.

Sammanfattningsvis anser vi studien vara ett bra komplement till forskningen inom ämnet samverkan mellan socialtjänst och förskola. I vår blivande yrkesroll som socionomer kommer vi att med största sannolikhet att behöva samverka i frågor som rör olika myndigheter. Kunskapen som vi har samlat på oss gällande samverkan mellan socialtjänsten och förskolan har gett oss en bra bild av vad samverkan har för påverkan för att kunna genomföra ett bra arbete. Om det inte finns en god samverkan mellan socialtjänst och förskola så kan barnen påverkas negativt och falla mellan stolarna. Barnen är vår framtid och vår skyldighet är att barnen får växa upp under trygga förhållanden.

Referenslista

Alvesson, M., & Sköldberg, K. (2017). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod* (3. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bergstrand, B. (2012). *Socialtjänstlagen 2012*. Höganäs: Komlitt.

Brottsförebyggande rådet. (2020). *Barnmisshandel*. Hämtad från: <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/barnmisshandel.html>

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Danermark, B. (2000). *Samverkan - himmel eller helvete?: [en bok om den svåra konsten att samverka]*. Stockholm: Gothia.

Danermark, B., & Kullberg, C. (1999). *Samverkan: välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.

Grape, O. (2001). Domänkonsensus eller domänkonflikt – integrerad samverkan mellan myndigheter. I Grape, O., Blom, B., & Johansson, R. (red.). *Organisation och omvärld: nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. (47–72). Lund: Studentlitteratur.

Hindberg, B. (2006). *Sårbara barn: att vara liten, misshandlad och försummad* (1. uppl.). Stockholm: Gothia.

Kalman, H. & Lövgren, V. (2012). Etik i forskning och etiska dilemman: En introduktion. I Kalman, H. & Lövgren V. (red.). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. (s. 7–20). Malmö: Gleerups.

Killén, K. (2009). *Barndomen varar i generationer: om förebyggande arbete med utsatta familjer*. (Andra upplagan). Lund: Studentlitteratur.

Killén, K. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan. Samspel och anknytning*. Lund Studentlitteratur.

Nygren, L. (2012). Risken finns, finns nyttan? Etikprövningsnämnderna och den kvalitativa forskningen. I Kalman, H. & Lövgren V. (red.). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. (s. 23–37). Malmö: Gleerups.

Offentlighets- och sekretesslag (SFS 2009:400). Justitiedepartementet. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/offentlighets--och-sekretesslag-2009400_sfs-2009-400

Olsson, S. (2019). *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. Lund: Studentlitteratur.

Prop. 2002/03:53. *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* Socialdepartementet. Hämtad från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/starkt-skydd-for-barn-i-utsatta-situationer-mm_GQ0353

Skollag (SFS 2010:800). Utbildningsdepartementet. Hämtad från:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan*. Hämtad från:
https://www.skolverket.se/undervisning/forskolan/laroplan-for-forskolan/laroplan-lpfo-18-for-forskolan?url=1530314731%2Fcompulsorycw%2Fjsp%2Fcurriculum.htm%3Ftos%3Dfsk&sv.url=12.189c87ae1623366ff371f3f#anchor_1

Skolverket. (2020). *Skolans ansvar för barn som far illa*. Hämtad från:
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolans-ansvar-for-barn-som-far-illa>

Socialstyrelsen. (2004) *Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn*. Hämtad från:
<https://sandviken.se/download/18.6765cb87130700fde23800051294/1465460529872/Anm%C3%A4lningskyldighet%20socialstyrelsen.pdf>

Socialstyrelsen. (2007). *Strategi för samverkan: kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Hämtad från:
<http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/340/42.pdf>

Socialstyrelsen. (2012). *Sekretess- och tystnadspliktsgränser*. Stockholm: Socialstyrelsen. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2012-2-28.pdf>

Socialstyrelsen. (2019). *Nära tusen orosanmälningar varje dag till socialtjänsten*. Hämtad från: <https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/nara-tusen-orosanmalningar-varje-dag-till-socialtjansten/>

Socialtjänstlag (SFS 2001:453). Socialdepartementet. Hämtad från:
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Sundell, K. Egelund, T. Löfholm, C. Kaunitz, C. (2007). *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt* (2. uppl.). Stockholm: Gothia.

Svensson, B. (2013). *Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö – Utmaningar i ett förebyggande perspektiv*. [Doktorsavhandling, Karlstad Universitet].

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer* (4. uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2017). *God Forskningssed*. Hämtad från:
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf

Bilagor

Intervjuguider (Bilaga 1)

Förskola

Orosanmälan

- Har du någon gång gjort en orosanmälan?
- Har du någon tidigare erfarenhet gällande orosanmälan?
- Vad är din roll gällande orosanmälan?
- Hur tolkar du anmälningsskyldigheten?
- Hur ser rutinerna ut i din verksamhet gällande orosanmälan?
- Hur ser kunskapen ut gällande lagstiftningen och anmälningsskyldigheten i din verksamhet?
- Vad är det du uppmärksammar när du ska genomföra en orosanmälan?

Samverkan

- Vad är dina upplevelser av samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Vad anser du fungera bra i samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Vad anser du fungera mindre bra i samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Vad skulle du förändra i samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Hur ser kommunikationen ut mellan socialtjänst och förskola gällande orosanmälningar?
- Hur upplevde du bemötandet från socialtjänsten under samverkan mellan verksamheterna?
- Vad har du för förväntningar från socialtjänsten gällande orosanmälan och samverkan?
- Vad tror du socialtjänsten har för förväntningar från er verksamhet?
- Vad skulle du vilja ha för stöd från socialtjänsten när du genomför en orosanmälan? Och hur skulle det stödet se ut?
- Vad har du för uppfattning av socialsekreterare?
- Anser du att du har fått tillräcklig med information från socialtjänsten gällande arbetet kring orosanmälningar?

Socialtjänst

Orosanmälan

- Hur tolkar du anmälningsskyldigheten?
- Hur ser rutinerna ut när en orosanmälan inkommer?
- Vad uppmärksammar du i en orosanmälan från förskolan?

Samverkan

- Vad är dina upplevelser av samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Vad upplever du fungerar bra i samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Vad upplever du fungerar mindre bra i samverkan mellan socialtjänst och förskola?
- Hur har du upplevt bemötandet från förskolepersonalen gällande orosanmälan?
- Vad har du för uppfattning av förskolepersonalen?
- Känner du förtroende för förskolepersonalen? Varför/varför inte?
- Vad har du för förväntningar från förskolepersonalen?
- Vad tror du kan vara en förklaring till varför förskolan väljer att inte göra en orosanmälan?

Informationsbrev (Bilaga 2)

Informationsbrev om deltagande i studien.

Studien genomförs av två socionomstudenter från Umeå universitet under kursen *Examensarbete* och detta är ett informationsbrev till dig som valt att delta i undersökningen. Arbetet sker med syftet att få en ökad förståelse gällande en problematik inom socialt arbete, och undersökningen genomförs av studenterna Felix Aggestål och Olle Elander. Studien är en kvalitativ intervjustudie med avsikt att öka kunskap angående samverkan mellan socialtjänst och förskola gällande orosanmälningar. Vidare syftar studien till att jämföra det insamlade materialet mellan två orter i Sverige.

I denna studie kommer vi att hantera dina personuppgifter samt informationen utifrån de fyra forskningsetiska principerna; information-, konfidentialitet-, nyttjande samt samtyckeskravet. Studien som genomförs är frivillig att delta i och du har möjlighet att återkalla ditt samtycke fram till 29/10–2020. Datumet är satt denna tidpunkt för att ge oss studenter möjlighet att hitta nya informanter vid behov. Om du som informant och deltagare i studien vill förbli anonym så redogör du detta i samtyckesblanketten. I sådant fall kommer transkriberingen samt materialet avpersonifieras och anonymiseras i största möjliga mån. Det insamlade data från intervjuerna kommer att bibehållas fram till att vår studie är godkänd, därefter förstörs. Informationen kommer enbart att behandlas samt observeras av behöriga för studien. Om du som informant har några frågor gällande din medverkan i studien så finner du våra kontaktuppgifter nedanför.

Kontaktuppgifter till oss studenter samt handledare:

Felix Aggestål: feag0002@umu.se
Olle Elander: olel0011@umu.se
Ove Grape: ove.grape@umu.se

Vänliga hälsningar,

Felix Aggestål och Olle Elander
Socionomprogrammet termin sex, Umeå universitet

Samtyckesbrev (Bilaga 3)

Samtycke till att delta i undersökning till examensarbete i socialt arbete.

Deltagandet i denna studie är frivilligt. Informationen och uppgifterna du redogör för som informant kommer du få ta del av samt rättigheten att korrigera eventuella fel eller meningsskiljaktigheter i enlighet med dataskyddsförordningen, GDPR. Som deltagare i undersökningen har du även rätt till att kontakta oss vid eventuella invändningar eller radering av hur vi hanterar dina personuppgifter. Intervjun kommer att spelas in i det mån om att fokusera på intervjun samt underlätta vår transkribering. Efter transkriberingen av materialet kommer inspelningen att raderas. Om inte inspelning under intervjun skulle kännas bekvämt för dig som informant kommer vi som intervjuare genomföra anteckningar istället. Även denna information kommer hanteras utifrån GDPR.

Utifrån detta brev har jag tagit del av informationen och samtycker skriftligen till att delta i denna undersökning. Min underskrift innebär att jag godkänner Umeå universitets typ av behandling av mina personuppgifter enligt dataskyddslagstiftningen samt att jag deltar i undersökningen. Härmed samtycker jag som deltagare att vara delaktig i studien där syftet lyder att undersöka samverkan mellan socialtjänst och förskola gällande orosanmälningar.

Här kryssar du i om du vill vara anonym eller inte anonym:

Anonym: _____

Inte anonym: _____

Datum & Ort: _____

Här intygar jag att jag läst och samtycker till informationen som redovisats i brevet:

Signatur: _____

Namnförtydligande: _____